

Eiropas Savienība

Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds

Projektu "Efektīva novērošanas un izraidīšanas procesa realizēšana (1.posms)" (Nr. TSB/PMIF/2018/1) līdzfinansē Eiropas Savienība

Polijas un Lietuvas normatīvais regulējums piespiedu izraidīšanas procesā

I. Polija

Polijā procedūru, kas attiecas uz piespiedu izraidīšanas procesu, regulē 2013.gada 12.decembra Likums par ārzemniekiem.

Ņemot vērā, ka Polijas Republika tāpat kā Latvijas Republika ir Eiropas Savienības dalībvalsts, tad pamata regulējums izraidīšanas jomā ir līdzīgs tam, kāds ir noteikts Imigrācijas likumā.

Likuma pār ārzemniekiem¹ (turpmāk – Likums) 296.panta otrā daļa paredz, ka kompetentā iestāde vai amatpersona (Policijas amatpersona, administratīvās teritorijas vadītājs (*voivode*) vai Robežsardzes amatpersona) informē Polijas Robežsardzes vienības priekšnieku vai Polijas Robežsardzes priekšnieku, kurš ir kompetents izdot lēmumu par izbraukšanu, par to, ka kontroles rezultātā ir iegūtas ziņas par ārzemnieka uzturēšanās valstī neatbilstību noteikumiem, kas reglamentē nosacījumus ārzemnieku ieceļošanai Polijas Republikas teritorijā un viņu uzturēšanos šajā teritorijā.

Likuma 302.pants nosaka gadījumus, kad lēmums par izbraukšanu tiek izdots ārzemniekam. Pamatā tie ir līdzīgi gadījumi, kādi noteikti Imigrācijas likuma 41.pantā. Savukārt Likuma 303.pants paredz gadījumus, kad lēmumu par izbraukšanu neizdod. Minētā panta pirmās daļas 12.punkts nosaka, ka lēmumu par izbraukšanu neizdod, ja persona Polijas Republikā uzturas nogaidīšanas perioda² ietvaros.

Ārzemnieka dzīvības vai veselības apdraudējuma gadījumā viņam tiek nodrošināta medicīniskā aprūpe (Likuma 303.panta piektā daļa). Turklāt ārzemniekam, kurš ievietots apsargājamā centrā vai ārzemnieku aizturēšanas centrā, nekavējoties jāveic medicīniskā pārbaude un, ja nepieciešams, sanitārie pasākumi (Likuma 413.panta pirmā daļa).

Atbilstoši Likuma 305. un 306.pantam process par izbraukšanu tiek apturēts un lēmums par izbraukšanu zaudē spēku, ja ir ierosināts process un ārzemniekam tiek piešķirts bēgļa vai alternatīvās personas statuss vai, ja personai ir piešķirta 176.pantā minētā termiņuzturēšanās atļauja kā cilvēktirdzniecības upurim. **Informācijai:**

¹ Likuma teksts aktuālajā redakcijā poļu valodā pieejams:

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20130001650>.

Likuma teksts redakcijā uz 30.12.2013. angļu valodā pieejams:

https://www.asylumlawdatabase.eu/sites/default/files/aldfiles/EN%20-%20Poland%20act_on_foreigners_en_0.pdf.

² Saskaņā ar Likuma 172.panta otro daļu nogaidīšanas periods ir trīs mēneši, bet nepilngadīgajiem – četri mēneši.

ārzemnieks, kurš atzīts par cilvēktirdzniecības upuri, iestājoties Likumā³ minētiem nosacījumiem, var iegūt pastāvīgo uzturēšanās atļauju.

Saskaņā ar Likuma 315.panta pirmo daļu lēmumā par izbraukšanu ārzemniekam nosaka brīvprātīgas atgriešanās termiņu, kas ir no 15 līdz 30 dienām, skaitot no lēmuma paziņošanas dienas. Brīvprātīgas atgriešanās periodu nenorāda, ja pastāv varbūtība, ka ārzemnieks aizbēgs, vai tas ir nepieciešams nacionālās drošības vai aizsardzības, sabiedriskās kārtības un drošības apsvērumu dēļ (Likuma 315.panta otrā daļa). Lēmumā par izbraukšanu ārzemniekam, kas izdots bez noteikta termiņa brīvprātīgai atgriešanai, norāda valsti, kurā ārzemniekam vajadzētu atgriezties, un tas ir izpildāms nekavējoties. Tas faktiski nozīmē piespiedu izraidīšanu (Likuma 329.panta otrās daļas 1.punkts). Savukārt atbilstoši Likuma 316.pantam brīvprātīgas atgriešanās termiņu var pagarināt maksimāli līdz vienam gadam.

Likuma 327.pants paredz, ka iestādei, kas organizē personas izbraukšanas procesu, ir jānodrošina ārzemnieks ar tulku, ja tam nav pietiekamu poļu valodas zināšanu. Tāpat ir jānodrošina lēmuma par izbraukšanu tulkojums un jāsniedz saprotamā valodā norādījumi par to, kā var pārsūdzēt minēto lēmumu. Tāpat iestāde, kas organizē personas izbraukšanas procesu, informē ārzemnieku par nevalstiskajām organizācijām, kas sniedz palīdzību ārzemniekiem, ieskaitot juridisko palīdzību (Likuma 328.pants). Kā secināms no Likuma regulējuma, tad Ombuda iesaiste izraidīšanas procesā nav paredzēta, bet tā ir deleģēta nevalstiskajam sektoram.

Saskaņā ar Likuma 329.panta pirmo daļu, ja ārzemnieks nav brīvprātīgi atstājis Polijas Republikas teritoriju lēmumā par izbraukšanu noteiktajā termiņā, lēmumu pakļauj piespiedu izpildei. Tas pats attiecas uz gadījumiem, kad lēmumā par izbraukšanu nav noteikts brīvprātīgas atgriešanās termiņš un gadījumos, kad pēc izdotā lēmuma par izbraukšanu pastāv varbūtība, ka ārzemnieks aizbēgs, vai ārzemnieka uzturēšanās var radīt draudus valsts aizsardzībai vai nacionālajai drošībai vai sabiedrības drošībai un kārtībai (Likuma 329.panta otrā daļa).

Likuma 330.pants nosaka gadījumus kad lēmumu par piespiedu izraidīšanu neizdod. Atbilstoši minētā panta pirmās daļas 2. un 5.punktam lēmums netiek izdots, ja noris process par uzturēšanās atļaujas piešķiršanu humanitāru apsvērumu dēļ, process par termiņuzturēšanās atļaujas piešķiršanu kā cilvēktirdzniecības upurim vai personai ir piešķirts nogaidīšanas periods. Minētie nosacījumi ir vienlīdz kā attiecināmi uz gadījumiem, kad Eiropas Savienības kompetentā iestāde lūdz personas izdošanu izraidīšanas nolūkā (Likuma 386.panta 2.punkts un 3.punkta b) apakšpunkts). Ārzemniekam ir tiesības iesniegt administratīvajā tiesā sūdzību par izbraukšanas lēmumu. Gadījumā, ja vienlaikus ar sūdzību tiek lūgts apturēt lēmuma izpildi, lēmums par izbraukšanu tiek apturēts līdz tiesas nolēmuma pieņemšanai (Likuma 331.panta pirmā daļa)⁴.

Saskaņā ar Likuma 332.pantu lēmums par izbraukšanu attiecībā uz nepilngadīgo var tikt izpildīts ar nosacījumu, ka nepilngadīgajam tiks nodrošināta pārstāvība atgriešanas laikā un, ka saņemtajā valstī būs vecāki vai citas personas vai iestādes, kas ir tiesīgas aprūpēt bērnu.

Likuma 333.pants regulē nevalstisko organizāciju vai starptautisko organizāciju pārstāvju tiesības piedalīties piespiedu izraidīšanas procesā. Minēto organizāciju pārstāvjiem pastāv tiesības piedalīties kā novērotajiem procesā, kad izraidāmo ārzemnieku nogādā uz tās valsts robežu, lidostu vai ostu, uz kuru ir paredzēta izraidīšana.

³ Likuma 195.panta piektā daļa.

⁴ Ar izņēmumiem, kas paredzēti panta otrajā daļā.

Šajā procesā novērotājiem ir tiesības novērot visu to darbību veikšanu, kurās iesaistīts ārzemnieks, no sākuma līdz izraidīšanas beigām, lai pārliecinātos, ka šo operāciju laikā tiek ievērota ārzemnieka cieņa un tiesības, kā arī sazināties ar ārzemnieku, kurš tiek izraidīts, ar nosacījumu, ka tas netraucē ar pārvietošanu saistītās darbībās (Likuma 333.panta pirmā un ceturtā daļa).

Atbilstoši minētā panta piektajai un sestajai daļai pirms ārzemnieka izraidīšanas Polijas robežsardze informē minēto nevalstisko organizāciju vai starptautisko organizāciju pārstāvjus par noteikumiem, kas piemērojami izraidīšanas laikā, it īpaši par noteikumiem, kas attiecas uz izraidīšanas gaitu un drošības prasībām. Nevalstisko vai starptautisko organizāciju pārstāvjiem ir pienākums ievērot spēkā esošos noteikumus un briesmu gadījumā, it īpaši uzbrukumā Robežsardzes amatpersonām vai ārzemnieka izdarīta bēgšanas mēģinājuma gadījumā, izpildīt Polijas robežsardzes amatpersonu norādījumus. 333.panta septītā daļa paredz, ka iekšlietu ministrs ar rīkojumu precizē: 1) informācijas sniegšanas veidu un datumu minēto nevalstisko organizāciju pārstāvjiem par ārzemnieka gaidāmo izraidīšanu, kā arī par veidu un datumu, kādā tiek apstiprināts, ka šādi pārstāvji ir iesaistīti izraidīšanā; 2) metodi, ko izmanto minēto nevalstisko organizāciju pārstāvji, lai dokumentētu ārzemnieka pārvietošanās gaitu, un datumu, kad dokumentācija jānosūta Polijas robežsardzes priekšniekam - vienlaikus ņemot vērā vajadzību nodrošināt efektīvu informācijas nodošanas un apmaiņas organizāciju šajā sakarā.

Likuma 334.pants paredz kārtību, kādā organizācija, kuras pienākumos ietilpst brīvprātīgas atgriešanās organizēšana, pēc ārzemnieka pieprasījuma var sniegt palīdzību un atbalstu ārzemnieka brīvprātīgas atgriešanās gadījumā. Šādu palīdzību var sniegt arī gadījumā, ja ārzemnieks Polijas teritorijā uzturas, pamatojoties uz nogaidīšanas periodu vai termiņuzturēšanās atļauju kā cilvēktirdzniecības upurim (334.panta pirmā daļa un otrās daļas 3.punkts).

Atbilstoši Likuma regulējumam piespiedu izraidīšanas gadījumā izmaksas ir jāsedz ārzemniekam. Tomēr, ja izdevumus par piespiedu izraidīšanu nav iespējams saņemt vai piedzīt no ārzemnieka, tos sedz valsts (sk. Likuma 336. – 347.pantu).

2003.gada 13.jūnija Likuma par aizsardzības piešķiršanu ārzemniekiem Polijas Republikas teritorijā⁵ 68.panta pirmajā daļā ir izdalītas tās personu grupas, kurām starptautiskās aizsardzības pieteikuma izvērtēšanas procesā ir nodrošināma īpaša attieksme. Kā viena no šādām grupām ir izdalīti cilvēku tirdzniecības upuri.

Mazāk aizsargāto pieteikuma iesniedzēju identifikāciju veic Polijas robežsardze, reģistrējot starptautiskās aizsardzības pieteikumu⁶, (Robežsardze novērtē, vai pieteikuma iesniedzējs var piederēt kādai no šīm divām grupām: cilvēku tirdzniecības upuriem vai spīdzināšanai pakļautām personām) un Ārzemnieku birojs (*Office for Foreigners*).

Ārzemnieku biroja vadītājam ir pienākums novērtēt, vai šīm personām ir nepieciešama īpaša attieksme procesā par starptautiskās aizsardzības piešķiršanu vai attiecībā uz sociālo palīdzību. Lai veiktu šo novērtējumu, iestāde var noorganizēt pieteikuma iesniedzēja medicīnisku vai psiholoģisku pārbaudi, ko finansē valsts. Ja Ārzemnieku biroja vadītājs neorganizē medicīnisko vai psiholoģisko pārbaudi, tai ir pienākums informēt personu, kurai varētu būt nepieciešama īpaša ārstēšana, ka tā pati var

⁵ Likuma teksts poļu valodā pieejams:

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190001666/U/D20191666Lj.pdf>.

⁶ Iekšlietu ministrijas 2015.gada 4.novembra rīkojums par starptautiskās aizsardzības pieteikuma formu. Rīkojuma teksts poļu valodā pieejams: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150001859/O/D20151859.pdf>.

noorganizēt šādu pārbaudi un segt izmaksas. Ja persona nepiekrīt pakļauties medicīniskai vai psiholoģiskai pārbaudei, tā jāuzskata par personu, kurai nav nepieciešama īpaša attieksme. Ārzemnieku biroja vadītājam novērtējums jāveic tūlīt pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas un jebkurā citā laikā līdz procedūras pabeigšanai, ja rodas kādi jauni apstākļi.⁷

Kopš 2019.gada 16.jūnija katram patvēruma meklētājam uzņemšanas centrā, uz kuru attiecas procedūra, ko sauc par epidemioloģisko filtru, veic arī t.s. ievainojamības pārbaudi. Tas ir paredzēts jaunajā līgumā par veselības aprūpes pakalpojumiem patvēruma meklētājiem no 2019.gada 4.jūnija. Saskaņā ar Ārzemnieku biroja sniegto informāciju mazāk aizsargāto pretendentu identificēšana notiek arī regulāru psiholoģisko konsultāciju laikā, kas ir pieejama katrā uzņemšanas centrā un Ārzemnieku birojā.

Tomēr nevalstiskās organizācijas norāda, ka likumā paredzētā identifikācijas sistēma praksē nedarbojas, jo Ārzemnieku birojs faktiski neprasa ekspertu atzinumus, lai noteiktu, piemēram, pamatojoties uz rētām un brūcēm, vai pieteikuma iesniedzējs ir bijis spīdzināšanas upuris.⁸

Secinājumi:

Kopumā jāsecina, ka Polijas Republikas normatīvais regulējums piespiedu izraidīšanas procesā ir līdzīgs Latvijas normatīvajam regulējumam. Vienlaikus jāuzsver, ka cilvēku tirdzniecības upuri ir viena personu grupām, kurām starptautiskās aizsardzības pieteikuma izvērtēšanas procesā ir nodrošināma īpaša attieksme, tādējādi paredzot papildu aizsardzību (piemēram, procesuālo darbību veikšana psihologa vai medicīnas personas klātbūtnē, speciālo vajadzību ņemšana vērā, nodrošinot izmitināšanu un uzturēšanos, utt.). Lai veiktu šādu novērtējumu, iestāde var noorganizēt pieteikuma iesniedzēja medicīnisku vai psiholoģisku pārbaudi, ko finansē valsts. Tomēr kā izriet no prakses, tad, lai gan šādu personu identifikācija notiek gan robežsardzes, gan par imigrāciju atbildīgās iestādes ietvaros, un to ir paredzēts organizēt, piesaistot dažādus speciālistus, tā netiek izmantota pietiekami efektīvi. Pozitīvs aspekts ir tas, ka izraidīšanas lēmuma pārsūdzības gadījumā, ja sūdzības iesniedzējs ir pieteicis attiecīgu lūgumu, lēmuma izpilde tiek apturēta līdz tiesas nolēmuma taisīšanas brīdim. Tāpat jānorāda, ka izraidīšanas procesa monitorings tiek veikts no nevalstisko organizāciju puses, tādējādi Ombuda iesaiste izraidīšanas procesā kā tāda nav paredzēta, bet tā ir deleģēta nevalstiskajam sektoram.

II. Lietuva

Lietuvā procedūru, kas attiecas uz piespiedu izraidīšanas procesu, regulē 2004.gada 29.aprīļa Likums par ārzemnieku juridisko statusu.

Ņemot vērā, ka Lietuvas Republika tāpat kā Latvijas Republika ir Eiropas Savienības dalībvalsts, tad pamata regulējums izraidīšanas jomā ir līdzīgs tam, kāds ir noteikts Imigrācijas likumā.

⁷ Likuma par aizsardzības piešķiršanu ārzemniekiem Polijas Republikas teritorijā 68.panta 3.-6.daļa.

⁸ The Asylum Information Database (AIDA). Country Report: Poland. 2019 Update – April 2020. 34.-36.lpp., 1.1.punkts. Pieejams: <http://www.asylumineurope.org/reports/country/poland>.

Likuma par ārzemnieku juridisko statusu⁹ (turpmāk – Likums) 2.panta 18.¹punktā ir izdalītas tās personu grupas, kuras ir uzskatāmas par mazāk aizsargātām. To starpā ir arī cilvēku tirdzniecības upuri.

Atbilstoši Likuma 40.panta pirmās daļas 12.punktam ārzemniekam ir tiesības uz termiņuzturēšanās atļauju, ja viņš ir cilvēku tirdzniecības vai nelegālās nodarbinātības upuris un sadarbojas ar tiesību aizsardzības iestādēm cīņā pret cilvēku tirdzniecību vai noziegumiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību vai nelegālu nodarbinātību. Likuma 49.¹pants regulē kārtību šādas atļaujas saņemšanai un pagarināšanai, kā arī tiesības, kādas persona var īstenot, pamatojoties uz izsniegto termiņuzturēšanās atļauju. Piemēram, tiesības noteikt savu uzturēšanās vietu, tiesības uz sociālo un medicīnisko palīdzību. Savukārt atbilstoši Likuma 50.panta pirmās daļas 16.punktam termiņuzturēšanās atļauju cilvēku tirdzniecības upurim atsauc, ja vairs nepastāv tie iemesli, kas bija tās izdošanas pamatā.

Saskaņā ar Likuma 67.panta piekto daļu, pieņemot lēmumu patvēruma meklētajā lietā, visupirms jāņem vērā bērnu un mazāk aizsargāto, tostarp cilvēku tirdzniecības upuru, intereses.

Likuma 114.panta ceturrtā daļa paredz, ka mazāk aizsargātas personas un ģimenes ar bērniem var aizmurt tikai izņēmuma gadījumos, ņemot vērā bērna un mazāk aizsargāto personu intereses.

Likuma IX nodaļa regulē ārzemnieku izbraukšanas no Lietuvas Republikas nosacījumus. Šā likuma 125.pants nosaka gadījumus, kad ārzemniekam ir brīvprātīgi jāatstāj Lietuvas Republika. Atbilstoši šā panta pirmās daļas 7.punktam izbraukšanas pienākums ir attiecināms arī uz situācijām, kad ārzemnieks ir nelikumīgi ieceļojis Lietuvā vai nelikumīgi tajā uzturas, tomēr viņš pieprasa atļauju labprātīgi atgriezties mītnes zemē un sadarbojas ar kompetentajām institūcijām atgriešanas jautājumā. Tādējādi, lai gan persona ir nelikumīgi ieceļojusi Lietuvā, visupirms tiek organizēta brīvprātīgā atgriešanas procedūra. Atbilstoši Likuma 127.panta pirmajai un trešajai daļai termiņš brīvprātīgai atgriešanai ir noteikts 30 dienu ietvarā¹⁰.

Savukārt šā likuma 126.pants regulē gadījumus, kad ārzemnieks tiek izraidīts no valsts piespiedu kārtā. Pamati piespiedu izraidīšanai ir definēti samērā plaši, neizdalot katru individuālo situāciju atsevišķi. Tie aptver gadījumus, kad persona neievēro brīvprātīgās atgriešanās termiņu, valstī ir ieceļojusi nelikumīgi, izņemot Likuma 125.pantā noteiktos gadījumus, kā arī apdraud valsts drošību vai sabiedrisko kārtību. Piespiedu izraidīšana ir jāveic nekavējoties, izņemot, ja pastāv apstākļi, kas liek to apturēt (Likuma 127.panta otrā daļa).

Likuma 127.panta piektā daļa nosaka kompetentās iestādes, kas ir tiesīgas pieņemt lēmumu par izraidīšanu un to izpildīt. Lēmumu par piespiedu izraidīšanu pieņem Migrācijas departaments, savukārt lēmuma izpildi nodrošina robežsardze vai policija.

Likuma 128.panta pirmajā daļā ir ietverti tie apstākļi, kas jāņem vērā, pieņemot lēmumu par brīvprātīgu atgriešanu vai izraidīšanu. Tā, piemēram, jāņem vērā personas uzturēšanās ilgums Lietuvā, izveidojušās ģimenes saites ar personām, kas dzīvo Lietuvā, sociālās, ekonomiskās un citas saites, kas personai izveidojušās ar valsti, tostarp, vai izraidāmajam ārzemniekam ir bērns, kas mācās skolā, kā arī izdarītā

⁹ Likuma teksts aktuālajā redakcijā lietuviešu valodā pieejams:

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.42837E5A79DD/asr>.

Likuma teksts redakcijā uz 01.09.2015. angļu valodā pieejams: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/57df8b40839211e5bca4ce385a9b7048?jfwid=q86m1vvqg#part_d9dc0c23dd924522a76a9830f883a94d.

[4522a76a9830f883a94d](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/57df8b40839211e5bca4ce385a9b7048?jfwid=q86m1vvqg#part_d9dc0c23dd924522a76a9830f883a94d).

¹⁰ Ar izņēmumiem, kas noteikti Likuma 127.panta 3.¹ un 3.² daļā.

pārkāpuma raksturs un smagums. Šā panta otrajā daļā ir noteikti gadījumi, kad lēmums par izraidīšanu ir jāaptur. Piemēram, gadījumā, kad persona izraidīšanas lēmumu pārsūdz tiesā un tiesa pieņem lēmumu par pagaidu aizsardzības pasākumu nodrošināšanu, izņemot, ja persona ir jāizraida dēļ apdraudējuma valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai, ja to liedz objektīvi apstākļi, kā dokumenta neesība, vai to liedz personas medicīniskais stāvoklis.

Likuma 129.pantā ir noteikta kārtība nepilngadīgo izraidīšanai no valsts, kur pamata nosacījums ir, ka izraidīšana var notikt tikai tad, ja tiek nodrošināts, ka uzņemošā valstī nepilngadīgajai personai tiks nodrošinātas visas nepieciešamās vajadzības.

Savukārt Likuma 130.pants nosaka gadījumus, kad ārzemnieku ir aizliegts izraidīt. Atbilstoši šā panta ceturtajai daļai ārzemnieku nevar izraidīt no Lietuvas Republikas, ja viņam ir piešķirts nogaidīšanas periods¹¹. Savukārt saskaņā ar šā panta piekto daļu ārzemniekam, kurš nav izraidīts no Lietuvas Republikas šā panta 1., 2. un 4. daļā minētajos gadījumos, izsniedz termiņuzturēšanās atļauju, kas derīga uz laiku, kas nepārsniedz vienu gadu. Tādējādi cilvēku tirdzniecības upurim termiņuzturēšanās atļauja var būt pat līdz vienam gadam.

Likuma 131.pants regulē ar atgriešanu saistīto izmaksu segšanu, kur pamata princips ir, ka izmaksas gulstas uz ārzemnieku, tomēr to līdzekļu neesības gadījumā izmaksas sedz valsts.

Saskaņā ar Likuma 126.panta otro daļu Lietuvas Republikas Iekšlietu ministrija sadarbībā ar starptautiskām un nevalstiskām organizācijām veic ārvalstnieku izraidīšanas no Lietuvas Republikas uzraudzību saskaņā ar iekšlietu ministra un sociālās drošības un darba ministra noteikto kārtību. Minētā kārtība ir nostiprināta Lietuvas Republikas iekšlietu ministra un sociālās drošības un darba ministra 2015.gada 10.aprīļa rīkojumā Nr.1V-279/A1-196 „Par ārzemnieku deportācijas no Lietuvas Republikas uzraudzības procedūras apstiprināšanu”¹² (turpmāk – Rīkojums Nr.1V-279/A1-196).

Atbilstoši Rīkojuma Nr.1V-279/A1-196 6.punktam monitoringu veic starptautiskas vai nevalstiskas organizācijas, ar kurām Lietuvas Republikas Sociālās drošības un darba ministrija paraksta projekta līgumu un ieceļ novērotāju (-us) un Lietuvas Republikas Iekšlietu ministrija. Saskaņā ar Rīkojuma Nr.1V-279/A1-196 7.punktu novērotājam jāatbilst šādām prasībām: jāzina starptautiskie un nacionālie tiesību akti par ārzemnieku izraidīšanu; jābūt labām zināšanām par cilvēktiesību aizsardzības standartiem; jābūt ar augstāko izglītību sociālo zinātņu, tiesību, sociālā darba vai psiholoģijas jomā; jāspēj runāt vismaz divās svešvalodās (vismaz viena no tām - angļu, vācu, franču vai krievu) vismaz uzlabotā lietotāja B2 līmenī.

Novērotājam ir tiesības: būt informētam par visiem plānotajiem izraidīšanas lēmumiem un par šo lēmumu izpildes apturēšanu; tikties ar izraidāmo ārvalstnieku, tai skaitā ar personu aizturēšanas vietā, kā arī informēt ārvalstnieku par novērotāja tiesībām un pienākumiem izraidīšanas laikā; iekļūt visās telpās, kurās izraidīšanas laikā tiek ievietots ārvalstnieks; pēc savas iniciatīvas un bez iepriekšēja brīdinājuma novērot izvēlēto izraidīšanas lēmuma izpildi Rīkojuma Nr.1V-279/A1-196 11. vai 12.punktā noteiktajā apjomā, piedalīties visās izraidīšanas procedūrās, izņemot ķermeņa pārbaudi, ja ārzemnieks ir pretējā dzimuma; sazināties ar izraidāmo ārvalstnieku (izņemot juridiskās palīdzības sniegšanu un lēmuma par izraidīšanas lēmuma spēkā esamības vai likumības novērtēšanu); pieprasīt un saņemt paskaidrojumus no izraidīšanas

¹¹ Lietuvas Republikā nogaidīšanas periods ir 30 dienas.

¹² Rīkojums Nr.1V-279/A1-196 aktuālajā redakcijā lietuviešu valodā pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bb3def10e1c611e4a4809231b4b55019>.

amatpersonām par sagatavošanos izraidīšanai un izraidīšanas laikā veiktajiem pasākumiem; konfidenciāli vērst izraidīšanas amatpersonu uzmanību uz iespējamo izraidāmā ārzemnieka cilvēktiesību un cieņas aizskārumu (Rīkojuma Nr.1V-279/A1-196 8.punkts).

Novērotājam ir pienākumi: monitoringa laikā būt objektīvam; atturēties no jebkādas darbības, kas varētu apdraudēt izraidīšanas lēmuma sekmīgu izpildi; publiski neizvērtēt izraidīšanas lēmuma pamatotību un likumību; konfidenciāli apstrādāt ārvalstnieka personas datus, kas kļuvuši zināmi uzraudzības laikā; iesniegt ziņojumu par veikto monitoringu (Rīkojuma Nr.1V-279/A1-196 9.punkts). Novērotājs, izvēloties uzraudzīt izraidīšanas lēmuma izpildi, dod priekšroku ārvalstnieka, kurš ir mazāk aizsargāta persona, kā arī ņem vērā citus apstākļus, kur nepieciešama lielāka izraidāmā ārzemnieka tiesību un interešu aizsardzība (Rīkojuma Nr.1V-279/A1-196 10.punkts).

Rīkojuma Nr.1V-279/A1-196 11.punkts nosaka, ka monitorings ir saistīts ar faktiskās izraidīšanas procedūras datu uzraudzību, novērtēšanu un analīzi, kas ietver izraidāmā ārvalstnieka pārsūtīšanu uz robežkontroles punktu un ārzemnieka nodošanu ārvalstu robežu amatpersonām vai Viļņas starptautiskajai lidostai, vai arī doties uz tās ārvalsts lidostu, uz kuru viņu izraida, un ārzemnieka nodošanu šīs valsts kompetentajām amatpersonām. Uzraugot izraidīšanas lēmuma izpildi, novērotājs īpašu uzmanību pievērš: cilvēka pamattiesību un cieņas garantēšanai; ierobežojošiem pasākumiem un spēka izmantošanai (pamatojums, samērīgums, efektivitāte, ilgums); lēmuma par izraidīšanu veicošo amatpersonu profesionalitātei, amatpersonu rīcībai neparedzētās situācijās un praktisko problēmu risināšanā; mazāk aizsargāto cilvēku īpašās vajadzības (Rīkojuma Nr.1V-279/A1-196 13.punkts).

Atbilstoši Rīkojuma Nr.1V-279/A1-196 17.punktam novērotājs ne vēlāk kā 5 darba dienu laikā pēc ārvalstnieka izraidīšanas procedūras beigām sagatavo ziņojumu par novēroto izraidīšanu, norādot novērotās izraidīšanas procedūras, monitoringa rezultātus, novērotos pārkāpumus un iesniedz to izpildes iestādei. Novērotāja uzrakstīto ziņojumu pievieno ārvalstnieka personas lietai un nepublico. Saskaņā ar Rīkojuma Nr.1V-279/A1-196 18. un 19.punktu novērotājs, kurš izraidīšanas laikā ir konstatējis ievērojamus izraidīšanas procedūras vai cilvēktiesību un cieņas pārkāpumus, nekavējoties par to informē Iekšlietu ministriju. Izvērtējot saņemto informāciju, Iekšlietu ministrija var sākt novērotāja sniegtās informācijas izmeklēšanu un par tās rezultātiem informēt attiecīgo starptautisko vai nevalstisko organizāciju. Atkarībā no izmeklēšanas rezultātiem Iekšlietu ministrija vajadzības gadījumā veic nepieciešamās darbības, lai uzlabotu ārvalstnieku izraidīšanas procedūras¹³.

Saskaņā ar Likuma 127.panta septīto daļu procedūru, kas regulē lēmuma par ārzemnieka atgriešanu pieņemšanu un izpildi, nosaka iekšlietu ministrs. Minētā kārtība ir noteikta Lietuvas Republikas iekšlietu ministra 2012.gada 15.maija rīkojumā Nr.1V-382 par lēmumu pieņemšanu un izpildi attiecībā uz ārvalstnieka izbraukšanu, izraidīšanu, atgriešanu un tranzītu caur Lietuvas Republiku¹⁴ (turpmāk – Rīkojums Nr.1V-382).

Rīkojumā Nr.1V-382 ir noteikta kārtība lēmuma par ārvalstnieka izbraukšanu, izraidīšanu vai atgriešanu pieņemšanai un izpildei, citas valsts lēmuma izpildes pieņemšanai un izpildei un ar tranzītu saistītu jautājumu izskatīšanai. Attiecībā uz ārzemnieka izraidīšanu Rīkojuma Nr.1V-382 56.punktā ir noteikts, ka iestāde, kas izpilda lēmumu par ārzemnieka izraidīšanu, saņēmusi Migrācijas departamenta lēmumu par

¹³ Sk. Rīkojuma Nr.1V-279/A1-196 21.2. un 21.3. apakšpunktus.

¹⁴ Rīkojums aktuālajā redakcijā lietuviešu valodā pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.D9441C1E2CB0>.

ārzemnieka izraidīšanu, nekavējoties veic šādas darbības: iepazīstina ārzemnieku valodā, kuru viņš/viņa saprot, ar lēmumu par viņa/viņas izraidīšanu. Šis lēmums jāparaksta ārvalstniekam, amatpersonai, kurš iepazīstināja ārvalstnieku ar lēmumu, un tulkam, ja viņš vai viņa piedalījās; ja ārzemniekam nav derīga ceļošanas dokumenta, piesakās attiecīgās ārvalsts diplomātiskajā pārstāvniecībā vai konsulārajā iestādē, lai izsniegtu ceļošanas dokumentu; reģistrē datus par ārvalstnieka izraidīšanu; pavada ārvalstnieku līdz Lietuvas Republikas valsts robežai vai, ja nepieciešams, uz ārvalsti, uz kuru viņš tiek nosūtīts.

Secinājumi:

Lietuvas Republikas normatīvais regulējums piespiedu izraidīšanas procesā, lai gan pamatā ir būvēts uz to pašu Eiropas Savienības dokumentu pamata uz kā Latvijas, tomēr atšķiras ar detalizēti izstrādātām procedūrām, kas ir nostiprinātas ar ministru izdotiem rīkojumiem. Šajos rīkojumos ir detalizēti aprakstīta procedūra ar izraidīšanu saistīto dokumentu sagatavošanā, pieņemšanā un izpildē, kā arī izstrādāta noteikta kārtība izraidīšanas procesa novērošanas veikšanai. Likums šajā ziņā tikai pilnvaro attiecīgos ministrus izdot noteiktus rīkojumus, kas no vienas puses atvieglo noteikto procedūru īstenošanu dzīvē, bet no otras puses rada risku pārlietu lielai izpildvaras rīcības brīvībai, kas var nonākt pretrunā ar likumdevēja pausto gribu, kā arī apdraudēt tiesisko noteiktību. Vienlaikus jāuzsver Lietuvas normatīvajā regulējuma ietvertais princips par labprātīgās atgriešanas prioritāti iepretim izraidīšanai, kas Likumā tika nostiprināts pēc Lietuvas Augstākās tiesas sprieduma¹⁵. Tāpat jānorāda, ka Lietuvā līdzīgi kā Polijā ir nostiprināts, ka cilvēku tirdzniecības upuri ir uzskatāmi par mazāk aizsargātām personām, tādējādi paredzot atsevišķas „privilēģijas” (piemēram, aizturēšana tikai izņēmuma gadījumos un, izskatot patvēruma meklētāja lietu, visupirms jāņem vērā mazāk aizsargāto personu intereses). Tāpat jāuzteic likumā nostiprinātais noteikums, kas dod tiesības uz izraidīšanas lēmuma apturēšanu, ja par lēmumu ir iesniegta sūdzība tiesā.

2020.gada 9.jūnijs.

---

¹⁵ Sk. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/17a_lithuania_effectiveness_of_return_final_en.pdf 7.lpp.